

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1905

Hecyra V

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1583](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1583)

decut, non et facere, ut cum pellice suae filiae mitius sermocinaretur. 2 *Et* HVC EVOCA VERBIS MEIS deest 'eam'.

- 724 102 SI VILLO MODO EST VT POSSIT 'possit' scilicet manere. *vel ut maneat.* 5
- 725 103 SED VIN ADESSE ME VNA DVM ISTAM CONVENIS melius pronuntiaueris, si renitente et improbante hoc uultu dicere acceperis Phidippum, quasi non oporteat interesse socerum. adeo mutat sententiam Laches et relegat eum in procurationem alterius rei. 10
- 726 104 NVTRICEM PARA 'para' pro 'quaere'.

V.

1.

- 727 1 1 NON HOC DE NIHILO EST QVOD LACHES NVNC RARUS hic uitae color in hac allocutione miscetur a poeta, nam meretrix loquitur et senex et, quod est admirabilius, bona meretrix, mitis senex, ut intellegas laborasse Terentium, ut et a lege comicorum recederet et in actu tamen consuetudinem retineret. 2 NON HOC DE NIHILO EST debet mirari meretrix, cum ad senem ducitur, debet timere, cum ad patrem, debet suspicari aliquid, cuius amator iam maritus est. 3 NON HOC DE NIHILO EST coniecturalis 20 causa est: recipis Pamphilum? non recipio.
- 728 2 1 NEC POL ME <MULTVM> FALLIT QVIN QVOD SVSPICOR ordo et sensus hic est: nec pol me multum fallit,

1 filiae suae *B* || 2 *Et om. V* || 4 nullo *V* | possit] posse *codd.* || 6 uim *BC* | me adest una *B* | *DVM* — *CONVENIS om. V* || 8 ceperis *BC* || 9 socerum *L*, socer *rell.* | adeo (ad ea *V*)] ideo *Steph.* || 11 pro] id est *V* | qua re *BC* || 12 *NVNC om. V* || 13 allocutione *Schoell* (locutione *ed. Med.*): lectione *codd.* || 14 et senex loquitur *B* || 15 <et> ut *BV* || 17 <ē> retineret *B*, <eius> retinet *V* | hoc *post* de nihilo *B*, *om. C* || 18 ab sene *CV* || 20 hoc *om. C* || 22 *NEC*] non *V* | *quin* quod *V*, quid quod *C*, quicquid *B* || 23 multum<que> *B*, (*post* fallit) *C*

quin, quod uelit, hoc sit quod suspicor. 2 Vel: non me multum fallit, quod uelit, quin hoc sit quod suspicor.

3 QVIN QVOD SVSPICOR ordo: quin, quod uelit, sit quod suspicor.

729 3 1 NE MINVS PROPTER IRAM HANC IMPETREM QVAM 5
POSSIM quia non erat uerisimile beniuolum esse patrem meretrici interturbanti, reddit rationem senex, cur agat mitius, ne uideatur personae modus non esse seruatus.

728 2 4 NEC POL ME MVLTVM FALLIT SENSUS hic est: quod minus id sit quod me uocat, quod suspicor. 10

729 3 2 VIDENDVM EST prouidendum, cauendum. 3 IMPETREM perficiam, dictum a patrando: cuius rei difficultas ob tarditatem complendarum nuptiarum etiam ad alia negotia, quae sunt ardua, uerbum hoc commodauit ac dedit. 15

730 4 1 QVOD POST ME MINVS FECISSE SATIUS SIT satis faciendo minuisse. 2 SATIUS SIT si 'sit' pro uideatur acceperis, erit sensus: ne quid faciam plus, quod post dum paeniteat me uideatur satius minus fecisse; si 'sit' ita ut erit acceperis, erit sensus: uidendum est, ne quid plus faciam, quod cum fecero, postea satius erit minorem esse et satis facere. 3 Aut certe duas res significat, quibus inter utrumque temperandum esse demonstrat, ut illud supra dictum <ad> lenitatem tenendam pertineat, hoc infra auctoritatem defendendam esse commoneat. 4 An 'minus fecisse' pro paenitere? sic enim ueteres dicebant (*Andr.* 25

1 quicquid uelit *BC* | Vel *om. C* || 2 quod *W.*: quin *codd.* | quin] dum *C* || 5 iram etc. quia *V* || 7 reddidit *BC* | cur] ea ita *C* | mitius agat *B* || 9 multum me *B* | quod minus *codd.*, *corr. Steph.* || 10 id *om. C* || 11 <et> cauendum *B* || 12 parendo *codd.*, *corr. Steph.* || 14 commodabit *BC* || 16 quid *CV*, qui *B* | satis faciem diminuisse *C*, satis faciam dicimus se *B* || 17 *sir* — *pro*] si et sic pro *B*, ē si sit pro *V*, ē siquid *C* || 18 quod — *me Steph.*: post quod modum paeniteat ne *codd.* || 20 ita ut *V*, ed (e *ex corr.*) aut *C*, aut ut *uid. B*; pro *Steph.* || 21 erit *W.*: sit *codd.* || 22 res *om. B* || 24 ut illud supra *om. C* | dictum ad lenitatem *Goetz*: de lenitatem *BC*, -te *V* | tenenda *V* | pertineat] per *B* || 25 defendendum *CV*

- I 1, 13*) 'muto factum' et (*Ad. II 1, 11*) 'nollem factum', cum alicuius rei eos paenitebat. 5 SIT modo 'sit' pro uideatur posit.
- 731 5 1 AGGREDIAR BACCHIS SALVE bene 'aggrediar' quasi rem arduam et incongruam seni. 2 Vel 'aggrediar' ut meretricem circumueniam. Vergilius (*Aen. IV 92*) 'talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis'. 3 BACCHIS SALVE non ita meretrici obsequitur senex, quamquam uult illi adimere timorem personae suae.
- 732 6 CREDO EDEPOL TE NON NIHIL MIRARI ipsum pro-10 oemium mollius et lenius est, ut ostendat se non iurgaturum senex.
- 733 7 QUID SIT deest 'rei', ut sit: quid sit rei.
- 734 8 1 EGO POL QVOQVE <ETIAM> TIMIDA SVM *παρόλκνον* tertium, ut (*Verg. Aen. I 5*) 'multa quoque et bello 15 passus'. 2 Et obsequenter posuit non solum se mirari, sed et pauere. 3 EGO POL QVOQVE ETIAM bene 'etiam', ut hoc dicat: non solum miror, sed etiam timeo. 4 Et noue 'timida sum' pro 'timeo'.
- 735 9 1 NE NOMEN MIHI id est nomen, quod inest meo 20 quaestui. 2 NE NOMEN QVAESTVI OBSTET 'quaestui' quem exerceo scilicet. 3 Id est: quod est quaestui mihi. 4 QVAESTVI id est: quod meretrix sum. 5 Legitur et 'nomen meum quaestui obstet'.
- 736 10 SI VERA DICES interrogabo scilicet. 25
- 737 11 1 NON SIT non uideatur. 2 NAM EA AETATE IAM SVM VT NON SIET quia ipse non ueniam do an quia iam mihi peccanti non danda est? 3 Et est ordo: ut non

1 muto] minus C | nolle B, molle C || 2 peniteat B || 4 BACCHIS SALVE om. V || 5 et] .i. B || 7 Saturnia om. B || 9 illa C, ** B | timore B || 10 nonnihil m. <b.> V || 11 lenius ac mollius V || 14 POL om. V | ΠΑΡΕΔΚΟΝ B, *παρόλκνον* V, om. C || 16 Et om. B || 18 <etiam> miror B || 20 NOMEN om. C | nomen] mihi C || 21 quaestu <deest quae meretrix sum> B, cf. *infra* | NE om. BC || 22 quod CV | Id] ut B || 23 id est *Steph.*: deest *cod.* || 24 nomen meum quaestui (-tu V) CV, meo quaestui nomen B || 25 DICES] sic *Ter. cod.* D || 26 <in> ea B, om. C || 27 VT NON SIET om. V || 28 mihi] .n. B

sit mihi aequum peccato ignosci. 4 Necessaria igitur ambiguitas: aut — 5 *Utrum 'sit' pro uideatur an <pro ***? — 'peccato mihi'> pro peccaturo mihi, aut 'peccato mihi' pro peccanti mihi aut peccato meo, aut deest 'in', ut sit: in peccato.* 5

738 12 CAVTIVS NE TEMERE FACIAM seniliter additum post 'cautius' 'ne temere faciam'.

739 13 FACTVRAVE ES etsi non facies.

740 14 1 INSCITVM 'inscitum' me scilicet, si iniuriam faciam. 2 OFFERRE offerimus iniuriam immerenti, 10 reddimus ei qui meretur. 3 INSCITVM OFFERRE 'inscitum' inelegans, non bonum. 4 *Et bene non dixit 'durum' aut aliquid tale sed 'inscitum', quo maxime uerbo mulieres et meretrices utuntur. scitum enim dicunt quod placet, inscitum quod displicet, ut (Andr. III 2, 6) 15 'per ecastor scitus puer natus est Pamphilo'. 5 Hoc tale est, quod dixit 'inscitum' ex abundanti, quale est apud Vergilium (Aen. XII 185—86) 'nec post a. u. r. A.' etc.*

741 15 EST MAGNA ECATOR GRATIA imitatur hic et senile 20 et femineum tardiloquium: suffecerat 'ago gratias'.

742 16 1 NAM QVI idem, quod ait in Adelpis (II 1, 11 —12) 'indignum te esse iniuria hac, indignis cum egomet acceptus sim modis'. 2 PARVM MIHI PROSIT si sic accipiatur ut scriptum est, λιτότης est et ita intellegendum, 25

1 aequum] et cum CV | ignoscere B, ignominia C || 2 aut] an B | an W.: aut (ut BC) tu BCV || 3 lac. sign., pro ('foret' add. Schoell) et peccato mihi suppl. W. | peccaturo mihi W.: peccatorum codd. || 4 pro peccanti mihi om. V || 5 in 1. dett., om. BCV || 6 similiter C || 8 FACTVRAVE — 10 faciam om. C | ES etsi] esset si B, es sed si V || 10 OFFERRE] offert BC | iniuriam om. V || 12 Et Steph.: est codd. || 13 dura CV | aut quid V | sed <non> B | uerbo om. C || 14 enim om. B || 15 ut om. C || 16 natus est <hodie> V || 17 est 2. om. B || 18 ne BV || 22 QVI idem quod W.: quid quod CV, quicquid B || 23 indignus cum ego B || 24 acceptus sum C, sim acceptus V | si om. C || 25 λιτότης est (add. aut ταπεινότης) et ita Steph.: ΔΠΟΤΝC ait ut of edita B, λιτότης est aut ut sed ita V, **** ē ait ut ef edita C

quasi dixerit: multum mihi nocuerit, immo me laeserit, immo me euerterit.

743 17 1 SED QUID ISTVC EST nunc demum ad rem redit. 2 MEVM RECEPTAS FILIVM intentio criminis. 3 *Et* non 'recipis' sed 'receptas'. 4 *Et* ne diceret 'quid tua?', 'meum filium'. 5 MEVM RECEPTAS FILIVM propositio accusatoria est. 6 *Et* breuiter proposuit erimen, quod postea dilatatur. 7 *Et* frequentatiuo usus est, quod non raro sed frequenter receptet. 8 MEVM RECEPTAS FILIVM AD TE status coniectura, quae coniectura diluitur per ἄπειρον πίστιν, id est iusiurandum et tormenta seruorum.

744 18 1 AH quod falsum est, reclamauit meretrix et uoluit contradicere, si permetteret senex. 2 SINE DICAM Vergilius (*Aen. XII 25*) 'sine me haec h. m. f.' 3 VXOREM PRIVS HANC ante rem, a praeteritis et ante actis. 4 QVAM HANC DVXIT 'hanc' quasi molestam et quae hoc nolit pati. 5 †VESTRVM AMOREM PERTVLI† ἀποσιώπησις, ut in Heautontimorumenos (*V 1, 45—46*) 'at ne illud haud inultum, si uiuo, ferent! nam iam . . .' 'non tu te cohibes?' 6 VESTRVM non ipsius Pamphili: — 7 *Ergo blande et honorifice; non enim 'illius amorem et tuum quaestum', sed 'amorem uestrum'.* — nihil potuit dici familiaris. 'pertuli' autem quantam uim habet patientiae quantumque ponderis, ne laedi mereatur ulterius! 8 VXOREM PRIVS QVAM HANC a persona sua 'prius quam hanc duxit, pertuli'. 9 *Et* quia multum

3 nunc] num BC || 5 non — 6 FILIVM om. V | quod tu meum <receptas> C | quid <id> Schoell || 8 est om. C || 10 coniecturam B, -ralis V || 11 ἀπειρ non metrum B, ἀπέπειρον πίστιν V, c**** C | deest C || 13 ahab V | acclamauit C || 16 PRIVS primum B, -us C | HANC] ante quam V | ante rem — HANC om. C || 17 QVAM — DVXIT om. V || 18 haec C | schol. pertinet ad AH . . . SINE DICAM | amatorem pertulit BC, a . per . V || 19 ΔΙΤΟΙΟΓΩΤΤΗΝC B, ἀποσιώπησις V, ***** C || 20 anne codd. | haud] ut (ante illud C) codd. | si uiuo om. C || 21 uestrum <uestrum> B, nostrum V || 23 tum B, tu V | nostrum C || 24 pertulit C || 25 habet om. C || 26 a — hanc om. C || 27 duxit (post pertuli) C, dixit BV

dique amauerit, 'pertuli' dixit, quae est longi temporis significatio.

745 19 1 NONDVM ETIAM DIXI ID QVOD VOLVI apparet senem tarde et longe loquentem interpellari uultu responsurae meretricis, cum ille sibi silentium praeberi uelit. 5 sic Vergilius Latinum inducit dicentem (*Aen. XII 25—26*) 'sine me haec haud mollia fatu s. a. d., s. h. a. h.', sed ad postremum de Turno (*v. 47*) 'ut primum fari potuit, sic incipit ore'. 2 MANE NONDVM ETIAM ἀποσιώπησις tertia. 3 HIC NVNC VXOREM HABET cum denuntia- 10 tione pronuntiandum est, quasi dicat: alia res est.

746 20 1 QVAERE ALIVM FIRMIOREM magna moralitas in renuntiatione, magna proprietates; sic enim dicimus 'quaere tibi'. Vergilius (*Aen. XI 129*) 'quaerat sibi foedera Turnus'. 2 QVAERE ALIVM FIRMIOREM 'firmiorem' pro 15 firmo: non enim firmum esse concedit Pamphilum, quem uult intellegi deceptorem esse Bacchidis, non iam amatorem stabilem. 3 QVAERE ALIVM TIBI FIRMIOREM oratorie senex quasi consultit meretrici, quam uocauerat incusandam. 4 QVAERE ALIVM FIRMIOREM AMICVM a prae- 20 sentibus et a futuris. 5 Callide senex, quasi iam non Pamphilo consulat sed Bacchidi, 'quaere alium' dixit. 6 DVM TEMPVS CONSVLENDI EST sensus: dum aetas in flore posita est <et> facies uendibilis etiam nunc. et est ordo: dum tempus est tibi consulendi. 7 Et bis subaudien- 25 dum est 'tibi'.

747 21 1 NAM NEQVE ILLE HOC ANIMO ERIT AETATEM

1 amauerunt *V* || 3 DIXI ID] duxit *BC*, dixi *V* || 4 tarde *om. V* | longum *CV* | uultum (*mu-C*) responsum *BC* || 5 illud silentium sibi uelit praeberi *C* | <longum> silentium *V* || 6 inducit loquentem *B* || 7 hic aut *BC* || 8 sed] et *Steph.* | detur non *codd.*, *corr. Steph.* || 9 ἀποσιώπησις *B*, ἀποσιώπησις *V*, * * * * * *C* || 10 diminutione *C*; comminatione *Schoell* || 11 dicendum est *B* | est 2. *om. C* || 13 denuntiatione *Steph.* || 15 QVAERE — FIRMIOREM *om. V* | firmiorem *om. C* || 17 esse deceptorem *C* || 20 FIRMIOREM AMICVM *post futuris in codd., transp. W.* || 21 a 2. *om. B* || 23 tempus <est> *B* || 24 est posita *V* | et *add. Klotz* | etiam nunc <est> *Westerh.* || 25 consulenti tibi *C* || 26 est *om. CV* || 27 illo haec *B* | aetate *CV*, -ti *B*

pro 'uide quam longa est aetas'. 2 NEQVE POL TV
EADEM ISTAC σχῆμα λόγου· πλοκή: prius 'aetatem' aduer-
bium et posterius nomen.

- 748 22 1 QVIS non interrogatio, sed firma negatio est.
2 QVIS ID AIT cum dicat senex 'meum receptas filium',
mirum est illam dicere 'quis id ait?'; sed ab accusatore
testimonium quaerit. 3 Et bene 'ait' quasi unum: sic
enim dicimus 'ait' 'aio' de rebus nugatoriis. 4 SOCRVS
terribiliter quasi quae maxime sciat, quae maxime doleat.
ergo et oculis et labris pronuntiandum. 5 QVIS ID AIT 10
moraliter meretrix missa fecit omnia, quae senex in
medium contulit, et soli intentioni 'meum receptas filium
ad te Pamphilum' 'quis id ait?' <respondit>. 6 ET
FILIAM ABDUXIT SVAM addidit ad personam testis et facta,
quia minus idoneum uidebatur socrum dixisse de pellice. 15
7 Et simul ostendit, quantopere hoc animaduertendum
sit, ex quo tantae turbae sint concitatae. 8 ABDUXIT
SVAM 'abduxit' proprie dixit: accersi enim dicitur ad
maritum, abduci a marito ad diuertium. sic Vergilius
(Aen. X 79) 'et gremiis abducere pactas'. 20
- 749 23 PVERVMQVE OB EAM REM hoc sic pronuntiat senex,
quasi qui dicat 'ecce quarum rerum tu causa!' et haec
oratio de his est, quibus ostendimus nos posse grauiter
accusare sed nolle.
- 750 24 1 APVD VOS POSSEM FIDEM bene 'uos', quia <ille> 25
et 'hic' dixit et 'socrus' (v. 19 et 22). 2 ALIVD SI

1 prouidet *codd.*, *corr.* W. | POL *om.* C || 2 ista C | EXKΔΙΔ-
ΛΟΓΟΥ ΠΑΚΗ B, σχῆμα λόγου πλοκή V, ***** C | aetate
V || 3 <est> et ? || 4 non *om.* B | interrogatio <est> B | est *om.*
C || 8 rebus negatoriis BV, remigatoriis C || 10 <est> pronun-
tandum V || 13 respondit D, *om.* *rell.* || 14 adduxit B | tristis B ||
15 idonea B, -am C | socrum BCV || 16 quanto tempore B,
quanta pene C | hoc <ōium> C || 18 SVAM abduxit *om.* V | pro-
prie *om.* C | dixit *om.* B || 19 abduci *Steph.*: abducta *codd.* | ad
- sic *om.* V || 21 -qve *om.* C | ob sic <eam> B || 22 dicat qui
C || 23 est D, et CV, e B | ostendit C || 24 accusare - POSSEM
om. C || 25 nos BV | posse fidem B, *om.* V | uos L, nos *rell.* |
ille *add.* W.; Laches Schoell || 26 dixit W.: dicit CV, d. B

SCIREM QVI FIRMARE mire, dum quaerit quod iuret, fidem sibi acquisiuit atque ascripsit.

751 25 1 SANCTIVS QVAM IVSIVRANDVM bene, dum aliud agit, etiam personam <suam> commendat; nam non est leuis, quae iureiurando nihil sanctius sciat. 2 SANCTIVS 5 firmius.

752 26 1 ME SEGREGATVM HABVISSE VXOREM bono significato usa est, quasi ipsa hoc fecerit. 2 *Et* bene 'segregatum': non enim 'disiunctum' aut 'repudiatum' proprie diceret. 3 VT DVXIT A ME PAMPFILVM 'ut' aduerbium 10 temporis est pro ex quo.

753 27 1 LEPIDA ut si<gnifice>t senex cum meretrice s<e> loqui, eo nomine eam laudauit, quo meretrices solent laudari quam quo mater familias. sic et supra (v. 14), cum 'inscitum' se diceret, rationem habuit, quae esset cum qua loqueretur. 2 SED SCIN QVID VOLO POTIVS hinc deliberatiua incipit. 3 SODES si audes, <ut 'sis'> si uis.

754 28 1 EAS AD MVLIERES HVC INTRO non dixit 'ad socerum et uxorem', terribilia nomina et inimica meretrici, sed quod facile est 'ad mulieres'; sic alibi (*Phorm. IV 20 5, 14*) 'mulier mulieri magis congruit'. et ne longe uideretur, addidit 'huc intro'. 2 ATQVE VT ISTVC IVSIVRANDVM id est: quod tu mihi pollicebaris.

755 29 1 EXPLE ANIMVM HIS TEQVE HOC CRIMINE EXPEDI 'explere' ^{emunire} Terentianum est. 2 Expedire se ²⁵ *L. Ray Clar. Quert. 24, 52* dicitur, qui pedem retentum liberat. 3 EXPLE ANIMVM *[Pap.]* quod illis prosis.

1 mire] quam rem *B* | quod] quae *B* || 2 sibi fidem *C* || 3 dum *om. B* || 4 suam *add. W.* || 5 lenius *B* || 8 fecerit haec *B* | bene gratum *BC* || 11 pro *om. C* | ex qua *B* || 12 ut] es *B* | significet *Schoell:* sit *codd.* | meretrices *C*, -cis *B*, -ce *V*; *corr. W.* || 14 scitum (*post se B*) *BCV* || 15 est *BV* || 16 scin] hem *C* | quod u. *V* | POTIVS] primitus *B*, *om. V* | hic *C* || 17 ut sis *add. W.* || 18 HVC INTRO *om. B* || 19 socerum *C* | <ad> uxorem *C* | meretricis sed (et *C*) *codd.* || 21 congruit magis *B*, congruit *C* || 22 ATQVE — pollicebaris *om. V* || 23 tu *om. C* || 24 EXPLE] expedire *C* | ANIMVM — EXPEDI *om. V* | eis *C* | crimen *C* || 25 emunire *Schoell:* et (est *V*) inanire *codd.* || 26 quid *B* || 27 quod *BV* | prosit *V*

- 756 **30** QVOD POL SI ESSET ALIA EX HOC QVAESTV uigilanter poeta, ne non uerisimile uideretur id ullam fecisse meretricem, ipse lectorem praeuenit. et sic fere in omnibus Terentius, quae minus peruulgata sunt quaeque abhorrent a consuetudine, agit. 5
- 757 **31** 1 VT DE TALI CAUSA id est amore mariti eius et pellicatu. 2 NVPTAE MVLIERI SE OSTENDERET plus dixit quam 'nuptam alloqueretur'.
- 758 **32** SED NOLO FALSA FAMA ESSE bene, quo sit gratio-
sior, non propter se dixit quod facit facere. 10
- 759 **33** 1 NEC LEVIOREM VOBIS quid 'leuiorem'? an minus carum, ut contra 'grauis' intellegitur? *Vergilius (Aen. XII 458) 'ferit ense grauem Tymbreus Osirim'*.
2 Grauis etiam molestus intellegitur, ut *Sallustius (Hist. III fr. 7 M.) 'grauiores bello qui prohibitum uenerant 15 socii se gere(re)'*. 3 Grauis etiam languidus. *Vergilius (Geo. III 95—96) 'ubi aut morbo grauis a. i. s. a. d., a. d.'* 4 NEC LEVIOREM ut contra 'grauis' honore dignus et carus. 5 QVIBVS EST <MINIME> AEQVVM parentibus scilicet. 20
- 760 **34** 1 IMMERITO bona exceptio: hoc enim et cauere nobis et praestare aliis possumus. 2 IMMERITO NAM MERITVS DE ME EST *παρόμοιον*. 3 NAM MERITVS DE ME <EST> QVOD QVEAM ILLI VT COMMODEM et hoc artificiose Terentius, ne uel meretricem dure a Pamphilo segregaret. 25
4 QVOD QVEAM ILLI VT COMMODEM sic in *Andria (I 1,*

1 POL *om. C* | *esses BC* | EX HOC QVAESTV *om. V* || 2 ne *Steph.*: uel *C*, et *B*, quod *V* | id *om. CV* || 3 uere *C* || 4 sunt *Steph.*: sint *codd.* || 5 agit *D*, ait *B*, *om. rell.* || 7 pellicatum *codd.*, *corr. Steph.* | mulieris *CV* | offenderet *B* || 8 loqueretur *V* || 9 falsam esse famam *C* | grauiosior *B*, grauior *C* || 10 quicquid *B* || 11 uobis] n. *V* | an *ed. pr.*: aut *D*, *om. rell.* || 12 grauis <carus>? *cf. schol. 33, 4* || 14 grauis — se gerere *om. B* || 15 grauiore *C*, -rem *V*; *corr. Maurenbr.* | prohibitum *Maurenbr.*: -tur *C*, -tus *V*; -turi *Steph.* | uenerant *V* || 16 socii segere *C*, sociis egere *V*, *corr. Maurenbr.* || 17 d. a. d. *om. V* || 18 leuior *codd.* || 19 et *om. C* | tecum *C* || 24 ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ *B*, *παρόμοιον V*, **** *C* | et hoc — *COMMODEM om. C* || 25 dure *om. V* || 26 quod q. u. i. c. *V*

135—36) 'magis id adeo, mihi ut incommodet, quam ut obsequatur gnato'.

761 **35** 1 FACILEM BENIVOLVMQVE LINGVA TVA 'facilem' ad peccatum, 'benivolium' ad iracundiam rettulit. 2 LINGVA TVA consuetudine magis quam ratione dixit. 3 'Lingua' 5 ergo pro homine ipso. 4 LINGVA TVA IAM subdistingue 'iam', ut appareat: si lingua iam, quanto magis facta.

762 **36** 1 NAM NON SVNT SOLAE ARBITRATAE HAE nunc fatetur se quoque accusatorem fuisse, nunc uero benivolium factum. 2 HAE cum ἀποστοροῦ. 3 EGO QVOQVE <HOC 10 ETIAM CREDIDI 'quoque' et> 'etiam' superuacue posita sunt, sed hic confirmationem ostendunt.

763 **37** 1 PRAETER NOSTRAM OPINIONEM 'praeter' pro 'contra'. 2 PRAETER NOSTRAM OPINIONEM hoc est innoxiam.

764 **38** 1 FAC EADEM VT SIS PORRO hoc est: perseuera 15 purgata esse; uult enim et de futuro cautum esse, ut supra (v. 13) 'nam si id facis facturae es'. 2 NOSTRA VTERE AMICITIA non iam 'amore' sed 'amicitia'.

765 **39** 1 ALITER SI FACIAS κατάπανσις μετ' ἀπειλής. 2 NE AEGRE QVICQVAM EX ME AVDIAS utrum 'aegre' pro 20 male an 'aegre' pro inuita?

766 **40** 1 VERVM HOC TE MONEO VNVM haec figura oratoria παραινέσις dicitur. 2 QVALIS SIM AMICVS AVT QVID POSSIM in secunda oratione Sallustius ad Iugurtam (32, 5) 'ne uim magis quam beniuolentiam eius experiri mallet'. 25

1 ut incomodet mihi B || 2 nato B || 3 LINGVA TVA] i. l. r. V || 4 beniuolentem V, bene nolentem B || 5 dixit W: dicitur CV, -cit B || 6 IAM om. C || 7 quantum <in> BC | magna C | facta Steph.: fama codd. || 8 iam non BC || 10 hehe BC | ΔΠΟCΤΡΟΦΑ B, ἀποστοροῦ V, **** C | hoc—quoque et add. Steph. || 12 hinc V | confirmationem Steph.: firmationem BV, <quoque> affirm- C || 13 praeter — OPINIONEM om. C || 14 innoxiam] maxima V || 17 nostraue utere C, utere nostra B || 18 non — amicitia om. C || 19 facies C | ΡΑΤΔΗΑΝΤΙCΔΙΕ B, ΚΑΤΔΠΔΥCΙC ΜΕΤΑΚΙΤΑΗC cod. Cuiac., ***** CV; corr. Sabbad. || 20 NE om. C | quicquid BC, q. V || 22 TE om. BC || 23 ΝΑΡΔΙΝΗCΙC B, παραινέσις V, c**** C || 24 ratione BC, (ante corr.) V | Sallusti verba hic corrupte, infra recte afferuntur || 25 me uim B, meum C, nam uim V

3 QVALIS SIM AMICVS AVT QVID POSSIM hoc genus cominationis et minus habet amaritudinis et plurimum grauitatis. 4 *Et* Sallustius (*Jug. 32, 5*) 'ne uim quam misericordiam eius experiri mallet'.

2.

- 767 1 1 NIHIL APVD ME TIBI DEFIERI PATIAR uerba nutricis 5
fuisse poeta monstrat petentis pro <more> ordine longo,
quae sibi praebenda sint. unde quasi taedio singulorum
generaliter hic respondet 'nihil apud me tibi d. p.'
2 *Et* 'apud me' dixit pro: apud eum, ubi futura es.
- 768 2 1 DEFIERI PATIAR noluit dicere 'deesse', sed 'de- 10
fieri' dixit, ut id quod minus usitatum est, magis delectat
auditum. 2 BENIGNE PRAEBEATVR 'benigne' large: hoc
est enim gratius non solum praebere, sed etiam benigne.
- 769 3 1 SED CVM TV SATVRA ATQVE EBRIA ERIS hoc est 15
in nutricibus non solum non turpe sed etiam necessarium. 15
2 *Et* hic satur et haec satura facit.
- 770 4 1 NOSTER SOCER VIDEO VENIT 'noster' blandientis
dictum est. Vergilius (*Aen. II 149*) 'noster eris'. 2 *Et*
magis hoc consuetudine dictum est quam integritate.
3 Aut certe ordo: noster socer uenit, et deinde: uideo. 20
4 Aut deest 'ut', ut sit: ut uideo.

1 genus] ergo B || 2 et 2.] sed BC || 3 ne] nam *codd.* ||
5 nutricis <****> V || 6 monstrat (*ante* poeta) V, <se> mon-
strat B (dem- D) | pro <more> Schoell (*cf. Plaut. Truc. 903 sqq.*);
pro <terue> Goetz || 7 sint *om.* B | tediosi inculorum (mult- V)
BCV || 8 hic r*** B, hic r. V, h. r. C (haec respondit D) ||
9 *Et om.* C | eum] me C | es Steph.: est *codd.* || 10 deesse (*ante*
dicere) B, deest C || 11 id quod Steph.: in quo *codd.* | susci-
tatum B, -tauit C, sciscitatum V; corr. Steph. | est Steph.: et
codd. || 12 benigne *om.* C || 13 enim est V, enim B || 14 sed
om. C | fueris atque hebria B, atque olim eris C, atque ebria
V | hoc — sed etiam] *lac.* V || 15 turpe non <est> B | sed etiam]
non et C || 16 et his B, in his C | satura BC | et haec satura
om. C | facit L, fecit *rell.* || 17 VIDEO VENIT *om.* CV | noster — est
om. C || 18 erit <mihique c. h. u. r.> V, eris <hoc> BC || 20 socer
noster <****> uenit B | deinde] certe C || 21 ut 2. *om.* BC

- 771 5 1 DEIERAT deos iurat, ut (*Verg. Aen. VI 351*) 'maria a. i.' 2 Aut ualde iurat. 3 BACCHIS DEIERAT si correpte, deos iurat, si producte, ualde iurat. 4 Et bene senem iratum praeoccupauit dicendo 'deierat sancte', ne confingeret cum meretrice et fieret fabula longior. 5
5 HAECINE EA EST imitanda irati contemplatio, quasi dicat 'haec est quam uxori Pamphilus anteponit?'
- 772 6 1 NEC POL ISTAE METVUNT DEOS hoc argumentum est non illam uera iurare. sancitur autem iusiurandum aut metu religiosorum aut supplicio sacrilegorum. at 10 uero nec religiosae sunt meretrices, inquit, nec dant poenas, quippe quae a dis contemnuntur. tale est illud apud Vergilium: si uiolatus est lucus, tamen uindictatum non est, 'sed faciles nymphae risere sacello' (*Ecl. III 9*). 2 NEC EAS RESPICERE DEOS OP. et infeliciores 15 sunt, inquit, quam in quas di uindictent. 3 NEC EAS RESPICERE nec merentur, inquit, ut dis poenas referant, quia nec curae dis esse dignae sunt. et est ἀμφιβολία, quae sensu manifesta est.
- 773 7 1 ANCILLAS DEDO QVO. repudiato iureiurando ad 20 aliud transit firmius documentum. 2 QVOLIBET CRVCIATV PER ME EXQVIRE 'per me' hoc est me permittente, ut quod per leges tibi non licet, 'per me' liceat. 3 'Per me' ergo id est me auctore, permittente.
- 774 8 1 HAEC RES HIC AGITVR aut sic intellegendum est, 25 quasi dicat 'hoc agebamus, cum tu aduenires,' aut cum

1 iurat *om. V* || 2 a. i.] omnia iuro *V* | si — 3 ualde iurat *om. C* || 4 persancte *V*; sic et *Ter.* || 6 heccine ea est *V*, hec in est *C*, haec *** *B* || 9 est *om. V* | ueram *BC* | sancitur *W.*: sanctum *codd.* | autem] aut *B* || 10 religiosior *codd.*, corr. *W.* | ut supplitia *B* | sacrilegorum at uero *Steph.*: sacri (-is *B*) legiora ut uere *codd.* || 11 meretrices sunt religiosae *V* || 13 est *om. C* || tamen *W.*: cum *CV*, *om. B* | uindictatur *C*, -tus (*post non est*) *B* || 15 neque *CV* | *EAS*] has *Ter.* | op. et] oportet *BC*, o. et *V* | inferiores *Steph.* || 16 quos *CV* | uindictent *Steph.*: -cant *codd.* | has *V*, fas *C* || 17 <quae> nec *B* || 18 quia] quae *C* | et] in *C* | amphibolia *V*, -la *B*, ***** *C* || 20 dabo *V* || 21 transiit *B* || 22 ME *om. V*

asseueratione pronuntiandum, ut sit 'res' ueritas, quasi dicat 'hic non uerba sunt, sed res agitur'. 2 HAEC RES HIC AGITVR propositio est eorum, quae dictura est, hoc modo: 'haec res hic agitur'. — quae res? — 'Pamphilo me facere ut redeat uxor oportet, quod si perficio, non 5 paenitet me famae solam fecisse id quod aliae meretrices facere fugitant'. 3 Multa Terentius feliciter ausus est arte fretus, nam et socerus bonas et meretrices honesti cupidas praeter quam peruulgatum est facit. sed tanta uigilantia causarum et rationum momenta subiungit, ut ei 10 soli merito uideatur totum licere. nam hoc contra illud est, quod alibi (*Eum. prol. 37*) ait, commune iam esse omnibus comicis 'bonas matronas facere, meretrices malas'.

775 9 1 NON PAENITET ME FAMAE haec figura λιτότης dicitur: minus enim dicit quam significat. nam 'non paenitet me famae' pro eo quod est 'magnam famam cupide acquisierim' significat. 2 NON PAENITET ME FAMAE ne quaereremus, quid hoc meretrici prodesse posset.

776 10 1 SOLAM FECISSE bene 'solam', ne nescisse officium meretricis poeta uideretur. 2 SOLAM FECISSE id est re- 20 conciliasse uxorem marito.

777 11 1 NOSTRAS MULIERES SVSPECTAS FVISSE id est: in suspicione positas, nam 'esse suspectas' ambiguum est. et nunc eius partem manifestam uidemus. 2 FALSO NOBIS IN RE IPSA 'nobis' aut abundat aut cum nostra molestia 25 significat.

778 12 1 PORRO HANC NVNC EXPERIAMVR 'porro' nunc futurum tempus ostendit, nam si iam inuenisti quid, ex-

1 seueratione BC | <est> ut B | res om. C || 2 dicat hic data hec C | <ad> haec V, ut BC || 3 <ut> hic B | qui BC || 4 pamphile BC || 5 oportet] necesse est C || 7 feliciter] facile C | ausus est] hic desinit cod. B || 10 uolentia C || 12 esse iam V || 14 ME om. C | litotes V, ait liptotes C || 15 nam] iam C || 17 acquisierit V | significat del.? an <hoc enim> s.? | ne] non C || 18 quid] igitur C | possit C || 19 fecisse <se> V | sola C | ne om. C || 20 uideatur V | sola C || 22 id est in] idem usu C || 23 esse] et V | et] et (si) Schoell; an sed? || 24 manifestas C || FALSO — IPSA om. V || 25 molestia D, mod- CV || 27 'porro nunc' vulgo

perieris et ea, quae restant in reliquum tempus, quia de praeteritis iam purgata est. 2 HANC EXPERIAMVR id est utamur opera eius.

779 13 1 CRIMINI TVA SE VXOR CREDIDISSE crimen proprie dicitur id, quod fictum est. et Cicero (*fr. inc. 27 M.*) 5 'uerum tamen actum et criminis ius est', id est falsa insimulatio est. 2 CRIMINI crimen nunc pro falsa suspicione posuit. Vergilius (*Aen. XI 407*) 'formidine crimen acerbat' et (*Aen. XI 122—23*) 'semperque odiis et crimine Drances infestus iuueni Turno', id est: et quod 10 eum odisse et quod se illi odio esse suspicaretur.

781 15 CITO AB EO HAEC IRA ABSCEDET bene: in duabus enim personis causa uidetur esse turbarum, socrus et Pamphili.

782 16 1 PROFACTO IN HAC RE <N. M. E.> QVOD SIT DISCIDIO DIGNVM moraliter quasi quaerendo et discutiendo hoc intulit. 2 DISCIDIO diuortio.

783 17 1 VELIM QUIDEM HERCLE ut nihil sit dignum, hoc est non peccauerit Pamphilus. 2 ADEST QVOD SATIS <SIT> FACIET IPSA id est: quicquid ad plenam ducit purificationem, sufficiat.

784 18 1 AN QVIA NON TVTE IPSE correctio est, nam audiuit.

785 19 ILLIS MODO EXPLETE ANIMVM quasi dicat 'quae amarae sunt et molestae' (*cf. IV 4, 88*). 25

784 18 2 AVDISTI DE HAC RE ANIMVS MEVS VT SIT utrum quia dixit 'manere inter nos affinitatem perpetuam uolo' (*cf. IV 4, 101*) an quia apud uxorem defendit adolescentem in amore meretricis?

1 in *om. C* || 2 iam ante de *V* || 4 crimen (*ex -mini corr.*) tue uxori credidisse *C*, crimini *V* || 5 fictum *cod. Cuiac.*, factum *rell.* || 6 actum et *C*, ac tametsi *V*; actum <est> et *Schoell* | ius est *V* (*dett.*), iusem (e *ex corr.*) *C* || 7 insimulatio est *Steph.*: insimulatione *codd.* | criminis crimen *codd.* || 11 illi *Steph.*: illius *codd.* | suspicetur *C* || 12 abscedit *C* | duabus in (*om. enim*) *C* || 15 profectio *V*, (*ex corr.*) *C* | in *om. CV* || 20 FACIET *om. V* | plenum *C* || 22 ipsa *C* || 24 explere *V* || 25 modeste *C* || 26 <ait> audisti *V*, audisti (*post re*) *C*

- 786 **20** QVOD MIHI POLLICITA <ES> TVTE VT SERVES id est iusiurandum apud mulieres.
- 784 **18** 3 QVID MIHI ISTA NARRAS reprehensio est quasi uerborum longiorum Lachetis.
- 787 **21** OB EAM REM VIS ERGO INTRO EAM 'uis' dicit, ut ostendat in hac re cunctationem suam.
- 789 **23** 1 NAM NVPTA MERETRICI HOSTIS EST alias inimica.
2 NAM NVPTA MERETRICI HOSTIS EST caute etiam hoc praestrui poeta, ne non uerisimile uideatur potuisse maritatum concorditer cum pellice agere. 10
- 791 **25** AT EASDEM AMICAS TIBI hoc quidem senex. uerum aliae causae sunt quae mulieres faciunt molestas et <amaras>; hae autem spectatoribus notae sunt ex argumento.
- 792 **26** 1 ET <TE> SIMVL SVSPICIONE EXSOLVES hoc est, quod supra (v. 13) dixit crimen. *nos quoque suspicionem interpretati sumus.* 2 EXSOLVES expedies.
- 793 **27** 1 PVDET PHILVMENAE M. 'pudet' duo significat: siue ille peccarit quem pudet, siue ille cuius pudet. 2 *Et familiariter ait 'Philumenae' tamquam notae ex Pamphilo.* 3 SEQVIMINI ME INTRO AMBAE ancillis dicit, 20 quae sunt *κατὰ πρόσωπα.* 4 PVDET PHILVMENAE conscientia communis uiri et pellicatus.
- 794 **28** 1 QVID EST QVOD M. M. sensus hic est: quid est quod magis optem mihi euenire, quam quod simul prodierit etiam meretrici? et hoc ergo intulit pro nouo: mirandum est enim euenire potuisse, ut idem et seni et patri

1 id est *om.* C || 4 longorum V || 5 OB EAM REM *et* ERGO *om.* V | inteream C || 6 cunctantem C || 7 NAM — inimica *cod. Cuiac., D (ed. pr.), om. rell.* | alias *cod. Cuiac., D;* alia scilicet *ed. pr.,* aliena scilicet *et Klotz* || 8 meretricis V || 9 ne] ut C | uideatur *om. C* | maritatum *Goetz et Schoell:* meretricem *codd.* || 11 AT] *et CV* | inimicas C | hic V | senes C || 12 molestas D, *modrell.* | amaras *add. Klotz coll. schol.* 19 || 13 hec C | autem D, *aut rell.* | ex *om. V* || 17 phil. m. V, philomenam C || 18 illi peccauerit C | illa C || 19 ait *om. C* || 20 intro me ambabus V || 21 *κατὰ πρόσωπα Steph.: ***** codd.* || 22 pellicantis C || 23 QVOD — quid est *om. C* || 24 magis quod optet C | eueniri C | quod] q2 C || 25 *et Schoell:* si CV, sic *det.* || 26 uenire C

prosit, quod meretrici. 2 QUID EST QVOD MIHI MALIM
ut amicitia sibi et mihi prosit. 3 *Et* ostendit commune
sibi bonum esse. 4 EVENIRE 'euenire' bis numero sub-
audiendum.

795 29 1 VT GRATIAM INEAT SINE SVO DISPENDIO recte: 5
difficile est enim gratiam inire sine damno. 2 ET MIHI
PROSIT mire, quia difficile est amicum sine damno acqui-
rere. et quia 'cum lucro' non potuit dicere, et hoc ipsum
bonum fecit, quia sine damno. 3 Ergo uelut tria
sunt: ut gratiam ineat et sine damno et mihi prosit. 10

796 30 PAMPHILVM VERE AB SE SEGREGARIT proprie a mere-
trice segregari dicitur, ab uxore disiungi.

797 31 1 SCIT SIBI NOBILITATEM EX EA RE NATAM quasi
dicat 'ecce quam amauit Pamphilus'. sed hoc sentire et
dicere patris est stulta pietate magni facientis filium, ut 15
(*Andr. I 2, 14*) 'meum gnatum rumor est amare'. 2 *Et*
proprie 'nobilitatem' dixit, nam et meretrix et gladiator
nobilis dici solet. 3 SCIT SIBI quod nimis amat, ait
'nobilitatem'. 4 EX EO 'ex eo' utrum ex Pamphilo? an
'ex eo' ex ea re, id est quod segregauerit uere a se 20
Pamphilum? 5 *Et* hoc est melius, nam nobilis mere-
trix est non timere, ne alterum non inueniat, aut nobi-
lis est cognitam fieri etiam senibus. 6 REM NATAM ex
meretricibus et amicitia senis; GLORIAM ex facto raro in
meretricibus. 7 ET REM NATAM quia multa in eam con- 25
tulit; ET GLORIAM ESSE quia defendit eum apud soceros
et uxorem et quod marito meretrix coniugem reddit.

2 ut] quod C || 3 euenire om. V || 7 quia] & C || 8 quia]
cum C | lucro Steph.: uero codd. || 10 et .. et] ut .. et ut
Steph. || 11 VERE] uero L, non V, om. CD | SE om. C || 13 sciat
V | bonitatem C | EA RE NATAM om. V || 14 dicatur C | ecce
<est> V || 15 stulta] multa V | ut om. C || 18 sciat V || 19 ex] et
ex V | utrum pamphilo (om. ex) V || 20 <.i.> ex ea re V |
segregauit C | a om. C || 21 Et] est V | nobiles C, qui meretricis
— nobilis om. || 23 cognitione C || 24 ex facto om. V || 25 quia
om. C | ea C || 26 ET om. C | quia dett., quae CV | eam V ||
27 et I. om. C

3.

- 799 1 1 EDEPOL NE MEAM ERVS <ESSE> OPERAM DEPVTAT
 P. P. in tota fabula hac seruus piger et curiosus inducitur
 neque quicquam illi euenit ex sententia sua. 2 EDEPOL
 NE MEAM hoc totum a stomachante dicitur quasi qui nunc
 cum maxime iniuriam persenserit. 3 EDEPOL NE MEAM 5
 in hac scaena *καταστροφή* populo exponitur. 4 DEPVTAT
 PARVI PRETI quia scilicet sic abutitur. 5 DEPVTAT PARVI
 qui deputat eam in re nullius pretii consumendam.
- 800 2 1 FRVSTRA VBI TOTVM DESEDI DIEM deest 'illuc', ut
 sit: illuc, ubi frustra totum desedi diem. 2 DESEDI 10
 DIEM nota accusatiuo casu usum esse.
- 801 3 1 MYCONIVM HOSPITEM DVM EXPECTO memoriter et
 uigilanter seruus 'Myconium hospitem' et 'Callidemidem'
 dixit, ne uideretur neglegentia uel obliuione sua non in-
 uenisse, ad quem missus est. 2 MYCONIVM HOSPITEM 15
 bene ostendit se memorem signorum et nominum, ut uere
 uideatur illusus esse, cum operam dederit.
- 802 4 1 ITAQVE INEPTVS moraliter additum 'ineptus'.
 2 *Et* 'ineptus' quasi ineptus.
- 803 5 1 ADVLESCENS DIC DVM QVAESO uerniliter et comoe- 20
 dice se ipsum seruus imitatur. *et est μίμησις*. 2 ES-
 TV MYCONIVS NON ut tria mandata sunt inquirenda, tria
 inquisita sunt ordine.
- 805 7 1 OMNES NEGABANT bene transit a *μιμητικῶ* ad

1 mea C; sic et infra bis | ERVS — P. P. om. V || 2 in D, om.
 rell. | hac dett., haec CV | et <et> C, om. V | inducitur — sua]
 ***** (in mg. deletum propter uetustatem m. I) V
 (etiam in L lac.) || 3 euenit Steph.: uenit CD || 4 hoc om. C |
 nunc cum] nunquam C, nunc V (L; uim cum D) || 5 iniuria C ||
 6 hac om. C | scaena om. V | *καταστροφή* V (cat- D), **** C ||
 7 quia om. C || 8 consumenda C || 9 vbi om. C | deest — diem
 om. C (dett.) || 10 DESEDI DIEM om. V || 12 expectat C || 13 et om. V ||
 16 et nominum] in omnium C || 19 ineptus quasi ineptus C;
 ineptus quasi non aptus V; i. q. inaptus male Steph. || 20 ueri
 similiter V | comoedice V, cum meditem C; comice Steph. ||
 21 *μίμησις* V (mim- D), **** C | ES TV] res in C || 22 ut D,
 at ut V, aut C; fort. <s.> AT <c.> || 24 ignorabant C | a Minetico
 ad dihegomaticon C, a mimitico ad dihegematicon V

διηγηματικόν et συντόμως. 2 QVEMQVAM ESSE ARBITROR
id est: non puto eum esse in mundo.

806 8 IAM PVDEBAT sedere an interrogare?

807 9 1 AB NOSTRO AFFINI EXEVNTEM VIDEO satis morali-
liter inducitur servus dicere 'nostro affini', cum domini 5
eius sit, non ipsius. sic supra senis est (V 2, 4) 'noster
socer venit' pro Pamphili socer. 2 EXEVNTEM VIDEO docte
poeta praemonstrat locuturam personam. 3 QVID HVIC
QVID EST REI rursus curiosus nihil sciturus est et cur-
surus piger. 10

808 10 1 PARMENO OPPORTVNE TE MIHI OFFERS attenden-
dum, quod ab initio comoediae usque ad finem Parmeno
mittitur ut currat et celatur ut nesciat quod curiose
desiderat. 2 PROPERE CVRRE AD PAMPHILVM facete poeta
inde incipientem facit, quod ille minime vult, dicendo 15
'curre'.

809 11 1 QVID EO id est <ad> Pamphilum. 2 DIC ME
ORARE VT VENIAT uide curiosum non recusare laborem,
quo causam sciat. 3 AD TE non ad te conueniendam,
sed domum 'ad te' significat. 4 IMMO AD PHILVMENAM 20
mire tota fabula inuenit, quamobrem currat Parmeno.

810 12 1 QVID REI totum pro persona. 2 TVA QVOD
NIHIL REFERT PERCONTARI DESINAS οἰκονομικῆ διαβολῆ et
eximie dixit, quasi munus sit iniuria<m> prohibentis in[ter]-

1 et συντόμως Steph.: et σιωπῶσ (ou in ras.) V, ***** C |
quemque C || 4 affini C, -ne dett., af. V || 5 servus dicere
om. V | affine dett. || 6 sit L, sint C, sunt V | est] et V || 7 <et>
socer CV | socerum codd. || 8 monstrat C | huc C || 9 quid est
V, quidem C; hic est Ter. | et cursurus W.: excurs- codd. ||
11 PARMENO] novae scaenae initium in codd. | TE MIHI OFFERS
om. V || 14 AD PAMPHILVM om. V | poete inde <ad> C || 15 vult
uel C || 16 currere C || 17 id est dett., idem CV | ad add. Steph. ||
19 conueniendum codd., corr. Steph. || 22 pro persona totum C ||
23 percontari desine C, om. V | οἰκονομικῆ διαβολῆ Steph.:
***** codd. || 24 minus codd., corr. Schoell; iniuriam et in-
rogare idem

rogare quam interroganti respondere. 3 *Et* memento hanc esse, cui in principio nihil celauerit Parmeno.

- 811 **13** 1 NIHIL ALIVD DICAM uult rem per mandata colligere. 2 ETIAM COGNOSSE ANVLVM MYRRINAM 'etiam' aduerbium est uel consentientis uel reminiscētis; sed magis 5 reminiscētis modo. sic Cicero (*in Verr. II, II 35, 87*) 'etiam, quod paene praeterii, capella quaedam est mire facta'.
- 812 **14** SCIO non 'audio' inquit sed 'scio'.
- 814 **16** 1 SED CESSAS hoc est tardas et quiescis. urget autem cursum. 2 MINIME EQVIDEM 'cesso' subauditur. 10
3 POTESTAS HAVD DATA EST cessandi scilicet.
- 815 **17** ITA CVRSANDO ATQVE AMBVLANDO est enim cursus etiam nauigantis et equitantis.
- 816 **18** QVANTAM OBTVLI ADVENTV MEO reliqua pars argumenti per monodiam narratur. *AJ 325* 15
- 817 **19** 1 QVOT COMMODAS RES ATTVLI 'quot' tam multas. et more suo 'attuli' dixit. 2 *Et* ADEMI CVRAS ut (*Andr. II 2, 2*) 'metum, in quo nunc est, adimam atque expleam animum gaudio'. 3 QVOT COMMODAS RES 15
.. QVOT AVTEM CVRAS haec omnia admirantis sunt. Ver-20
gilius (*Aen. IV 10*) 'quis nouus hic nostris successit sedibus hospes!'
- 818 **20** GNATVM EI RESTITVO ETC. *ἐξαρτιθρησις*.
- 819 **21** REDDO redditur nobis, quod nostri cupidum est, restituitur nobis, cuius nos cupidi sumus. bene ergo 25
'gnatum restituo', 'uxorem reddo'.
- 820 **22** 1 QVA RE SVSPECTVS SVO PATRI ET PHIDIPPO FVIT

1 interroganti *Steph.*: -antis *V*, -are *C* | respondentis *C* ||
2 hec *C* || 4 cognouisse *V*, cognoscere *C* | anulum <illum> *codd.*
Ter. praeter A | myrrina *V* || 7 quaedam *om. V* | mire facta
(-as *C*) | ea quidem mire . . . scite facta et uenuste *Cic.* ||
9 urget autem *D*, urget *V*, urgeat (*bis*) *C* || 10 cursum *W.*:
-su *codd.* || 12 ATQVE *om. C* || 13 etiam] et *V* || 14 quantum *C* ||
16 Quot *V* | tam] quam? || 17 et] sed *C* | Et ademi *c. ed. pr.*:
et adde *V*, ademi *c. D*, * * * * * *C* | ut *om. V* || 19 quot *V* ||
20 CVRAS] etc. *V* || 23 *ἐξαρτιθρησις V (Steph.)*, * * * * * *C (dett.)* ||
24 est] et *C* || 26 natum *V* || 27 FVIT *om. C*

ergo non unum beneficium, sed tria sunt. 3 EXSOLVI
uariavit tempora: 'restituo ... reddo' 'exsolui'.

822 24 1 NAM MEMINI ABHINC MENSES DECEM 'menses
decem' dixit, ut et recte et de hoc peperisset. 2 NOCTE
PRIMA primis partibus noctis uel primore, ut (*Verg. Aen.* 5
IX 244) 'uidimus obscuris primam sub uallibus urbem'.

823 25 1 CONFVGERE ANHELANTEM DOMVM S. C. V. P. ex
his argumentis potest colligi hunc esse, qui uirginem
uitiauerit. 2 CONFVGERE ANHELANTEM uide signa con-
iecturalia: quod confugere uidit, timebat; quod anhe-
lantem, colluctatus fuerat; quod domum, celare uolebat;
quod sine comite, pudendum fuerat facinus; quod uini
plenum, temerarium; quod anulum habebat, raptum
indicabat. his igitur indiciis uirginem apparet uitiatam.

824 26 MI PAMPHILE INQVAM AMABO haec blandimenta sunt 15
muliebria.

825 27 1 QUID EXANIMATVS AVT VNDE ANVLVM principalia
signa uitii illati: perturbatio et anulus. 2 QUID EXANI-
MATVS AVT VNDE breuitati consulit Terentius, nam in

526 Graeca haec aguntur, non narrantur. *perturbat at 816: lea 40/20*

826 28 1 ILLE ALIAS RES AGERE SE SIMVLARE fingere,
† quod pro uero falsum credere. 2 ILLE ALIAS RES
AGERE SE SIMVLARE id est alias res agentem se fingere:
pudebat enim amicae de alterius stupro fateri, et ei ami-
cae, quam tum deperibat. 25

827 29 NESCIQ VQID SVSPICARIER MAGIS COEPI pro 'aliquid'.

2 restitutam reddo <et> exolui C || 3 menses decem om. C ||
4 dixit <et> V | peperisset W.: peperisse C, (add. demonstrat)
V || 5 primore L, prima .re C, primate D, prima hora V ||
7 DOMVM — ANHELANTEM om. C || 11 colluctatus L, collocatus
CV | celari Steph. || 13 raptum Schrevel: partum codd. || 14 his
igitur W.: uis (C, uides D, ut uides VL) igitur his codd. |
<ut> uirginem D, ed. pr. || 17 <es> exanimatus V || 18 pertur-
batio Steph.: -ti codd. | et — breuitati om. C || 19 consulit V ||
20 non om. C || 21 se se simulare C, s. s. s. V || 22 quod ...
credere (-ret V) codd.; quo ... crederem Schoell || 23 se — alias
W.: id est simulatim (-te C) alias (-que add. V) codd. ||
26 suspicari & magis cepi C, om. V

- 828 **30** 1 HOMO SE FATETVR bene additum 'homo'. 2 *Et* narratorie 'nescio quam', ex quo dicto omnis error natus est; nam appone nomen et nulla fabula est. 3 NESCIO QVAM uel quia uere nesciebat uel quia sic dicendum fuit, ne amare illam uideretur.
- 833 **35** HAEC TOT PROPTER ME GAVDIA conclusit narratione fabulam more suo, ne haec in actu futuro expectaremus.
- 834 **36** 1 ETSI HOC MERETRICES ALIAE NOLVNT color necessarius a uerisimili: scit enim se alibi dixisse (*Eun. prol. 37*) 'bonas matronas facere, meretrices malas'.
- 837 **39** EGO DVM ILLO LICITVM an meruerit Pamphilus.
- 834 **36** 2 NEQVE ENIM EST IN REM NOSTRAM in utilitatem, id est pro commodo.
- 838 **40** 1 INCOMMODE MIHI NVPTIIS EVENTIT sic dixit, quem admodum dicimus 'male ei euenit' aut 'bene ei contigit'. 15
2 NVPTIIS deest 'ex', ut sit ex nuptiis. 3 INCOMMODE MIHI NVPTIIS *ἠποφορά*. et est ordo: incommode mihi euenit ex nuptiis. 4 *Et* 'incommode' pro 'incommodo'. 5 FACTVM FATEOR *ἀνθυποφορά*.
- 839 **41** NE ID MERITO MIHI EVENIRET ergo haec dolemus, 20 quae merito contingant.
- 840 **42** 1 MVLTA EX QVO FVERINT COMMODA EIVS ratio, cur noue omnia fiant et contra officium meretricis.
2 MVLTA EX QVO FVERINT COMMODA EIVS INCOMMODA AEQVVM EST FERRE hoc eo tractu uocis et ea aequanimi- 25 tate dicendum, qua leno in Adelphis (*II 1, 52—53*)

1 HOMO] hoc C || 2 oratorie *Steph.*, nugat- vel ueterat-
Schoell | ex quo dicto *Steph.*: expraedicto V, expedito C | est
natus V || 3 nomen] tamen V | ulla C || 4 quia 1.] quae C |
nesciebam *ut vid.* C || 5 uideatur C || 6 tota C | narrationem
fabulae *codd.*, *corr. Scheidemantel* || 7 futura V || 9 a] ac V |
uerisimili D, -le *rell.* | sciet se enim C || 10 malas <meminit>
C (*dett.*) || 11 ergo V | dvm] de CV || 15 aut] et V || 17 mihi
<euenit> C | *υποφορα* V, **** C || 18 incommotis 1. C | in-
commodo 2. L, -de C, -dr V || 19 *ἀνθυποφορα* V, ***** C ||
20 ne] hem *codd.* | euenit V, euenit C || 21 merito *Steph.*:
rite *codd.* || 22 qvo *om.* V; *sic et infra* || 24 INCOMMODA — EST
commoda certum est C || 26 dicendum <est> C | qua leno W.:
quale non C, qualem V

'quando eum quaestum oceperis, accipienda et mussitanda iniuria est adolescentium'.

4.

- 841 **1** VIDE MI PARMENO ETIAM SODES VT MIHI HAEC bene hoc praecepit: uerum est enim, ut quod misere cupimus, idem tardius credamus effectum. sic et in Heautontimoromeno (*Ad. IV 5, 64; cf. Heaut. I 2, 23sq.*) 'eo uereor magis'. 5
- 844 **4** MANE DVM 'dum' abundat.
- 845 **5** SIC TE DIXISSE OPINOR miro affectu inducitur uix adduci ad credendum quod gaudet Pamphilus.
- 847 **7** ITA INQVAM quasi iam lassatus dicit. 10
- 848 **8** QVIS ME EST FORTVNATIOR <VENVSTATISQVE ADEO PLENIOR> ob beneficia Veneris, ut contra inuenustus, cui contra reciderit, quod amat.
- 849 **9** QUID DONEM <QVID> QUID NESCIO μελλησμός, ut (*Verg. Aen. VI 533*) 'an monitu diuum? an quae te 15 fortuna f.?'
- 851 **11** **1** NAM NEQVE IN NVNTIO magis scire uult quam munus accipere. **2** NAM NEQVE IN NVNTIO NEQVE IN ME IP SO TIBI BONI QUID SIT SCIO facete agit Terentius, <ut>, quanto magis Parmeno curiosus est, tanto magis nesciat 20 illa quae cupit.
- 856 **16** **1** O BACCHIS O MEA BACCHIS SERVATRIX bene additum 'seruatrix'. **2** Et 'mea' supra quod dixit ama-

1 acceperis *C* || 2 est iniuria *V* (*dett.*) | adolescentis *C* || 3 mi *om.* *V* | ut mihi hoc *C*, *om.* *V* || 4 praecepit *W.*: recepit *C*, repetit <*****> *V* | ut *om.* *C* || 5 id est *C* | et *om.* *V* || 10 iam lassatus dicit *Westerh.*: iam late (late iam *V*) passus diu *codd.*; videtur fuisse *sscr.* l at c̄, hinc late vario loco insertum; v. etiam *append.* || 11 est me *V* | ob | ad *V* || 12 ut *Schoell.*: cui *codd.* | contrarium *Steph.* || 13 cui contra reciderit *in ras.* *V*²; ceciderit *Westerh.* || 14 μελλησμός *V*, ***** *C* || 15 at monitu (*adm.* *V*) diu namque (*diuinamque* *V*) te fortuna f. f. (f. f. *C*) *codd.* || 17 quam *Steph.*: ut quod *codd.* || 18 minus *CV* || 19 TIBI BONI] b. t. *V* | SIT *om.* *C* | ait *C* | ut *add.* *W.* || 20 sciat *C* || 22 <ocasis> o bacchis *C* | bene additum] ***** *V* || 23 Et *Steph.*: ut *C*, ut <mea> *V* | me *C* | quod supra *Steph.*

- toris est. 3 FACTIS VT CREDAM FACIS difficile enim erat credere his rebus gaudere meretricem.
- 859 19 1 VOLVPTATI OBITVS 'obitus' occursum: 'ob' enim significat ad. ergo 'obitus' aditus. 2 Legitur et 'uoluntate obitus'. 3 OBITVS SERMO ADVENTVS TVVS inter obitum <et aduentum hoc interest, quod obitus est>, quem casus offert, aduentus, quem uoluntas et destinatus locus. 5
- 862 22 TVN MIHI ISTVC quia blandimentum magis meretricium est. 10
- 863 23 1 NVMQVAM ANTE HVNC DIEM MEIS OCVLIS EAM QVOD NOSSEM VIDERAM hoc est: numquam sic uideram, ut eam nossem. 2 QVOD NOSSEM quod meminissem, quod scirem, ac per hoc: numquam uideram, ut alibi (*Ad. IV 5, 7*) 'non equidem istas, quod sciam'. 15
- 864 24 DIC VERVM bene instanter ex meretrice quaerit, quid de forma uxoris sentiat: scit enim hanc iudicem esse pulchritudinis posse, uel quod femina uel quod aemula.
- 865 25 NVMQVID num aliquid. acue ergo 'quid'.
- 866 26 1 ADEO MUTTITO uel tenui dicto. 2 NON FIERI HOC ITIDEM VT IN COMOEDIIS mire, quasi haec comoedia non sit sed ueritas. 3 Aut deest 'aliis'. 4 VT IN COMOEDIIS deest 'fit'.
- 867 27 1 OMNIA OMNES VBI RESCISCVNT in fine enim comoediae nihil cuiquam celari solet. 2 HIC QVOS PAR FVERAT 'hic' in hac comoedia. 3 An: in hac re?

1 est om. V | VT CREDAM] palam V || 3 VOLVPTATI OBITVS om. V || 4 ad L, om. CV; contra D || 5 obitus. OBITVS] abitus abitus C | inter — locus] ***** V || 6 et aduentum — obitus est add. Steph. (ex codice suo?) || 7 offert <et> C, offert D || 9 tum V | meretricum C || 10 est om. V || 11 NVMQVAM — 12 ut] lac. in V (L) || 13 scirem ed. pr.: scire D, sororem rell. || 15 istae CV, -uc dett. | quod sciam om. C || 17 esse iudicem V || 18 posse — NVM om. C || 19 Nunc quid V | nunc aliquid V, om. C | acue W.: acuer CV; acuum D | ergo om. C || 20 mutito V, mittito C || 21 ITIDEM] inde C || 22 aliis — deest om. C || 23 sit C || 25 celare C | PAR FVERAT om. V

4 Resciscere est recognoscere et uix inuenire, quod quis nescierit.

868 **28** 1 NEQVE RESCISCENT NEQVE SCIENT resciscunt ad quos pertinet. 2 *Et* resciscunt quae nesciunt, sciunt quae neglegunt. 3 *Et* resciscimus ex alio, scimus 5 etiam per nostram opinationem.

873 **33** ERE LICETNE SCIRE EX TE ridicule instat scire ignoraturus Parmeno.

875 **35** 1 EGO HVNC AB ORCO MORTVVM uerba sunt cogitantis 'ego hunc ab orco mortuum?'; ideo et ἐλλειπτικῶς 10 loquitur. 2 NESCIS PARMENO addit stimulos curiositati eius.

877 **37** IMMO VERO SCIO NEQVE IMPRVDENS FECI recte: perit enim beneficii meritum, si ab imprudente praestitutum uideatur.

878 **38** 1 AN TEMERE QVICQVAM PARMENONEM PRAETEREAT 15 quod interdum [non] temere praetereat, quod habet faciendi necessitatem. 2 TEMERE QVICQVAM PARMENO sibi ipsi hoc dicit et se nominat, ut (*Verg. Aen. II 549*) 'degeneremque Neoptolomum n. m.' et (*Phorm. V 9, 38*) 'age nunc, Phormionem qui uolet lacessito'. 3 TEMERE QVICQVAM 20 utrum hoc dicit: non temere neque per imprudentiam geritur, quicquid utile est? an hoc dicit: nihil potest transire temere, quod utile factum est, quin gratiam sui habeat? an <hoc dicit: an> quicquam Pamphilus praetereat temere ita, ut non remuneret bonum factum Parmenonis, 25 quod sibi utile fuerit? 4 Conuenit hoc dictum abeunti meretrici.

1 rescire *V* || 3 rescissent *C* | neque reticent *C*, n. r. *V* | ad — 4 *Et om. C* || 4 quae — sciunt] quae nesciunt *D*, que resciant *C*, quaerunt sciunt *VL* || 5 et rescimus *C* || 6 opinionem *V* (*dett.*) || 7 *EX TE om. V* || 8 ignoratur *C*, -tur ut *V* (*dett.*); *corr. Steph.* || 9 sunt *om. C* || 10 ego — mortuum *om. VL* | et] te *C* | ἐλλειπτικῶς *Steph.*: ἐπιτιτικῶς *V*, **** *C* || 12 scio <inquit> *C* || 13 perit enim *Schoell.*: per me *C*, perire enim *V* | beneficium *codd.*, *corr. ed. pr.* || 15 *AN om. C* | quicquid *C* | parem *C*, p. *V* | praeterea *C*, propt- *V* || 16 non *secl. Westerh.* | praeterea *C* || 17 parmenonem *D*, p. *V* | ipse *C* || 18 dicit] dū *C* || 19 et *om. C* || 20 lacessito uolebat *C* || 21 dicit] de *C* || 22 utile] *** *C* || 23 factum *codd.* || 24 habet *C* | hoc dicit an *add. Steph.* || 25 ita *om. C*

880 40 1 FECI IMPRVDENS QVAM SCIENS A. H. quia non
 conuenit seruo scientem recte facere, bene addidit impru-
 denti sibi euenisse, ut bene faceret, quod prudens num-
 quam fecerit. 2 IMPRVDENS QVAM SCIENS *ἀνπίθετον*
 secundum, nam imprudenti scientem reddit, non prudentem. 5

1 QVAM SCIENS *om. CVL* | A. H. — IMPRVDENS *om. C* || 4 IM-
 PRVDENS *om. V* | insciens *C* | *ἀνπίθετον* (*vid in ras.*) *V, **** C* ||
 5 prudenti *C* | non prudentem *in ras. V*, imprudentem *C*